

Nacionalizem in rasizem v patriotizmu »Tukaj je Slovenija«

Abstract

Nationalism and Racism in the Patriotism of the Group "Here is Slovenia"

The article draws attention to the problem of self-proclaimed "patriotic" groups, which in Slovenia use patriotism to legitimize intolerant nationalist and racist as well as homophobic rhetoric and action. It is a case study of the "patriotic" groups entitled Here is Slovenia, which serves to highlight the connection between patriotism, nationalism and racism. This movement is characterized by its strong emphasis on young people, to whom Here is Slovenia speaks through a variety of programs, campaigns and socializing events. The article situates this case in discussions of nationalist and racist tendencies that enable the promotion of intolerant and hateful messages based on a primordial understanding of the nation as a homogeneous ethno-cultural community. Symbols, ideology, discourse and operation of the project Here is Slovenia are analyzed by examining the group's history and overview of its main activities, exposing the role of the Internet and social networks, in particular Facebook. The paper complements this with an analysis of interviews with (former) members and supporters, whose narratives allow a rare insight into the thinking that otherwise remains outside dominant discursive practices.

Keywords: nationalism, patriotism, racism, "Here is Slovenia"

Veronika Bajt is a sociologist with a PhD from the University of Bristol, UK. She works as a researcher and project leader at the Peace Institute. Her fields of interest include migration and integration, nationalism, racism, xenophobia, and hate speech. (veronika.bajt@mirovni-institut.si)

Povzetek

Članek opozarja na problem samooklicanih »domoljubnih« skupin v Sloveniji, ki uporabljajo domoljubje za legitimiranje nestrpne nacionalistične in rasistične, kot tudi homofobne retorike in delovanja. Je študija primera »domoljubnega« projekta z naslovom Tukaj je Slovenija, na katerem poudarja povezavo med patriotizmom, nacionalizmom in rasizmom.¹ Za to gibanje je značilen izrazit poudarek na mladih (tj. mlajših od 25 let), ki jih Tukaj je Slovenija nagovarja skozi različne programe, akcije in organizacijo dogodkov družabne narave. Obravnavani primer je kontekstualiziran z razpravami o nacionalističnih oziroma rasističnih težnjah določenega družbeno-političnega okolja v Sloveniji, ki omogoča in celo krepí promocijo nestrpnih in sovražnih sporočil, temelječih na primordionalnem razumevanju naroda kot homogene etno-kulturne skupnosti. Skozi pregled zgodovine in glavnih dejavnosti so analizirani simboli, ideologija, diskurz in delovanje projekta Tukaj je Slovenija, kjer je še posebej poudarjena vloga spleta in družbenih omrežij, kot je Facebook. Članek analizo dopolnjuje z intervjuji z (nekdanjimi) člani in simpatizerji, katerih naracije omogočajo redek vpogled v razmišljanja, ki sicer ostajajo zunaj prevladujočih diskurzivnih praks.

Ključne besede: nacionalizem, domoljubje/patriotizem, rasizem, Tukaj je Slovenija

Veronika Bajt je sociologinja z doktoratom znanosti z britanske Univerze v Bristolu. Je raziskovalka in vodja projektov na Mirovnem inštitutu. Teme njenega zanimanja vključujejo migracije in integracijo, nacionalizem, rasizem, ksenofobijo in sovražni govor. (veronika.bajt@mirovni-institut.si)

¹ Izraz »patriotizem« v članku le mestoma slovenimo v »domoljubje«, saj konceptualno pokriva širši razpon pomena, ki ga beseda domoljubje v slovenščini zaradi specifične zgodovinskih in družbenih okoliščin nima. Patriotizem bi namešč v prevodu lahko izražal tudi »domovino ljube« ali »državo ljube«, da bi odražal kompleksnost koncepta. Poleg tega sta v pričujočem tekstu nacionalizem in patriotizem obravnavana v razmerju soodvisnosti. S to opombo želimo opozoriti na vsakokratno vpetost jezika v specifične družbenozgodovinske okoliščine, ki vplivajo na to, kako izražamo in opisujemo družbeno realnost (v slovenščini tako na primer imamo izraz domoljubje, medtem ko smo nacionalizem in rasizem »uvozili«).

Uvod

V zadnjih dveh desetletjih – tudi v povezavi z nastopom finančne in gospodarske krize – se je v Sloveniji povečala prisotnost samooklicanih »domoljubnih« gibanj, ki uporabljajo in spodbujajo izključevalen in diskriminatoren diskurz. Skupine, kot so Blood & Honour (Kri in čast), Avtonomni nacionalisti Slovenije, Headhunters Domžale, Tukaj je Slovenija idr., imajo sicer na prvi pogled različne vrednote in cilje, vendar je kljub razlikam med njimi razvidno, da gre za primere, kjer je domoljubje izrabljeno za legitimiranje nestrpne in diskriminatorne ksenofobne in rasistične retorike in prakse. Skupno jim je tudi to, da so pomemben del članstva teh skupin in gibanj mladi, še zlasti fantje. Med različnimi »domoljubnimi« skupinami je projekt Tukaj je Slovenija (v nadaljevanju TjS) izbran kot študija primera, ker daje poseben poudarek mobilizaciji mladih in ker se zdi, da ima najmlajše članstvo (najstniki). Podrobnejša analiza gibanja TjS je pomembna, saj se nakazuje, da je tudi platforma za rekrutiranje izbranih mladih – prek začetnih idej slovenstva, spoznavanja zgodovine naroda, naravnih lepote države in načelnega domoljubja – v specifično kanalizirane podtalne (ekstremistične) grupacije, ki temeljijo na načelu nacionalizma in rasizma (glej npr. Delić, 2015).

Sodobne raziskave nacionalizma vključujejo nove interdisciplinarne pristope, ki koncept analizirajo kot sestavni del države (Billig, 1995; Hearn, 2006), saj tudi utrjene demokracije rutinirajo nacionalizem prek vključenosti v politične strukture. Nacionalizem je inherentni element državnih politik in zato nujno povezan s konceptom patriotizma, hkrati pa sodobne oblike rasizma ostajajo vgrajene v družbene procese in strukture. Novejša teoretična literatura se ukvarja z neorasizmom (Balibar, 1991) kot temelječim na ideji kulturnih razlik. Okrepljene z nacionalističnimi predsodki so se tako ideje o rasni večvrednosti preoblikovale v kulturne/civilizacijske razlike. Rasizem povzroča neenakost v procesih družbene kategorizacije in analize skupinske dinamike kažejo, da je lahko kdorkoli »rasiziran« v kompleksnosti medsebojnih povezav med nacionalističnimi in rasističnimi predsodki.

Raziskave potrjujejo moč rasističnih in nacionalističnih predsodkov, ki omogočajo nastajanje skrajnih gibanj in političnih strank s potencialno smrtonosnimi posledicami. Zakoni o priseljevanju, državljanstvu, manjšinah in integraciji, kot tudi delovanje nacionalnih institucij in politik, razkrivajo kompleksnost odnosa med konstrukcijo »avtohtonega naroda« in deprivilegiranimi manjšinami, ki jih izključuje rasistična logika nepripadnosti. Zlasti v času krize, vsiljenih politik »zategovanja pasu«, naraščajoče revščine in brezposelnosti, postane nacionalistično iskanje »grešnih kozlov« nevarna populistična taktika za mobilizacijo razočaranih množic. V Sloveniji raziskave nakazujejo dvig t. i. narodnjaškega (Kuzmanić, 2005) nacionalizma, ni pa poglobljenih analiz, ki bi se ukvarjale z medsebojnim odnosom med patriotizmom, nacionalizmom in rasizmom ter skrajnimi gibanji.

»Pomanjkanje domoljubja« med mladimi je tako na primer prepoznano kot »problem«, povsem pa je prezrta povezava med patriotizmom in nacionalizmom, ki ostaja nereflektirana. Domoljubje je razumljeno kot pozitivna vrednota, h kateri naj bi težile demokracije – v absolutnem nasprotju z rasizmom, ki je obravnavan kot nevaren družbeni problem, vendar pogosto analiziran ločeno od strukturnih vprašanj in nacionalizma. S kritično distanco na eni strani do teoretskih poskusov »rehabilitacije« koncepta kozmopolitskega patriotizma in na drugi prevladujočega razlikovanja med »dobrim« domoljubjem in »slabim« nacionalizmom, članek navaja kot ključno prav prezrto povezavo med patriotizmom, nacionalizmom in rasizmom. Tako poskuša opozoriti na problem samooklicanih domoljubnih skupin v Sloveniji, ki uporabljajo domoljubje za legitimiranje nestrpne nacionalistične in rasistične, kot tudi homofobne retorike in delovanja ter spodbujajo izključevalne in diskriminatorne politike.

Nacionalizem in rasizem

Zgodovinska kontekstualizacija konceptov nacionalizma in rasizma kaže na njuno ločeno obravnavo. Rasizem je prevladujoče definiran kot ideologija rasne dominacije, ki temelji na prepričanju o biološki ali kulturni inferiornosti določene skupine in omogoča opravičevanje ali določitev ravnanja z njo v družbi, hkrati pa tudi razlaga njen družbeni položaj in dosežke (prim. Wilson, 1973). Bistvo rasizma je torej sistem socialne stratifikacije, ki razlikuje med skupinami ljudi kot inherentno neenakimi. A dejansko obstajajo multipli diskurzi rasizma (Fenton, 1999: 219), ki segajo od eksplicitnih opravičevanj segregacije, rasistične antiimigrantske retorike in rasizma kot vsake politično-kulturne konstrukcije, ki ji »zmanjka« univervalizma (npr. Balibar, 1991).

Tudi nacionalizma ni mogoče zajeti v eno samo definicijo, saj izraža tako doktrino (nacionalizem kot politična ideologija), čustva (nacionalna zavest) kot tudi politiko (nacional(istič) no gibanje). Zato je potrebno koncept nacionalizma razumeti kot vsebujoč tri medsebojno povezane procese: 1. razvoj naroda in nacionalne identitete, 2. potek nacionalnega gibanja in (ne nujno posledična) ustanovitev samostojne države, 3. »nacionalizirajoče« prakse države in nacionalistična stališča. Tako o patriotizmu v današnjem kontekstu ni mogoče razmišljati zunaj okvira moderne nacionalne države in njenih nacionalizirajočih politik (npr. izobraževanja). V idealnotipskem pogledu gre seveda za ljubezen, ponos oziroma zvestobo do »domovine« – toda kako je ta domovina definirana, kdo jo definira in kdo so njeni »pripadniki«? Ali res lahko patriotizem zvedemo na »dobri« nacionalizem in benigno obliko na ta način mislimo ločeno od nacionalizma? Odgovor je nikalen, saj »gre« pri nacionalizmu tako za »kulturalizacijo« politike kot za »politizacijo« kulture (Özkırımlı, 2005: 21–22), čeprav patriotizem radi za »narcistično nenatančnostjo« (Ignatieff, 1999: 142) rezerviramo za ponos na »naše« in prepustimo nacionalizem v smislu šovinizma do Drugih »njim«.

V 90. letih 20. stoletja so teoretiki začeli opozarjati na različne socioekonomske in geopolitične premike in spremembe (npr. globalizacijski procesi, transnacionalne migracije, neoliberalizem in izkoriščanje globalnega juga), zaradi katerih jih čedalje več govori o nacionalizmih in rasizmih v množini oziroma uporablja predpone »novi«, »neo« ali »kulturni« rasizem/nacionalizem (gl. npr. Balibar, 1991; Hobsbawm, 1990; Lutz idr., 1995). S tem opozarjajo na premik od klasične konstrukcije rasne hierarhije, značilne za rasizem 19. stoletja, k diskurzu medkulturnih oziroma medcivilizacijskih razlik. Oziroma – na primeru teoretizacije nacionalizma – gre za premik od sporne delitve na »liberalne«, »državljske«, »politične« nacionalizme Zahodne Evrope na eni strani in na drugi na »etno-kulturne« (»iliberalne«, »kulturno ekskluzivistične«, glej npr. Hechter, 2000) »zgodovinske zamudnike«. Šele z odpravo binarizmov je mogoča teoretizacija etno-kulturnega v političnem in nasprotno – česar klasična teorija nacionalizma ni ne prepoznala ne dopuščala. Zato sta si t. i. novi rasizem in novi nacionalizem pogosto tako blizu, da je smiselna in potrebna njuna skupna obravnavo.

Ceprav nacionalizem ni nujno povezan z rasizmom, je z njegovo pomočjo rasizmu uspelo preoblikovanje teorije v prakso (Mosse, 1995). Treba je (re)definirati odnos med nacionalizmom in rasizmom, analizirajoč oba tudi kot uspoljena (*gendered*) in v osnovi prepletena pojava. Vprašanja narodne pripadnosti so namreč neizogibno povezana z vzpostavitvijo Pomembnih Drugih (Triandafyllidou, 1998) – tj. (pogosto rasiziranih) »njih«, proti katerim se ljudje lahko združijo s poistovetenjem s skupnostjo »nas«. Potrebna je torej sinteza znanja, ki je razpršeno po različnih področjih, pri čemer je treba nujno izhajati iz intersekcionalnega pristopa do Drugosti (npr. na podlagi etničnosti, vere, spola, seksualnosti) v nacionalističnem/rasističnem diskurzu.

Dobro je raziskav neorasizem v povezavi s sodobnimi migracijskimi politikami in pred sodki »domačega« prebivalstva do priseljencev. Pojem »rase« (v klasični rasistični misli tesno povezan z biologijo, »naravo« in vsakršnim pozitivističnim merjenjem in klasificiranjem) je nadomestil pojem »kulture«, ki na prvi pogled tako ni dojet kot etniziran in uspoljen. Novi oziroma neorasizem, imenovan tudi kulturni rasizem, namesto hierarhizacije domnevno različnih

»rasnih skupin« namreč govori o (nepremostljivih) »kulturnih razlikah«, »trku civilizacij« ipd. razločevanjih med »našo« in »tujo« kulturo, religijo, »tradicijo«, etničnostjo, »življenjskimi slogi« itn. Diskurzi o kulturi, politikah in ozemlju pa se hitro združijo z diskurzi nacionalizma, pomembna postaneta »dom« in »drug(ačn)ost«. Tako se novi »rasistični nacionalizem« ukvarja z obrambo »našega« doma, ozemlja (Lutz idr., 1995: 8). Na študiji primera TjS bomo skušali prikazati prepletanje konceptov patriotizma, nacionalizma in rasizma, ki je potrebno, če želimo razumeti nevaren potencial maskiranja rasizma z domoljubjem.

Vzorec in metodologija

Članek se opira na: 1. intervjuje s simpatizerji in (nekdanjimi) člani gibanja TjS; 2. metodološke in etične zaznamke raziskovalk in raziskovalcev na mednarodnem projektu e-EAV,² npr. v okviru pridobivanja intervjuvancev in v procesu organizacije intervjujev; in 3. gradiva, ki so na voljo na spletu. Le-ta vključujejo podatke o projektu TjS, kot tudi povezave na druge »domoljubne« skupine, ki so prisotne v spletnem okolju. Pričujoča analiza tako združuje analizo polstrukturiranih (narativnih) intervjujev³ in tekstualno analizo spletnih strani. Vsi intervjuvanci so moškega spola, kar odraža splošno značilnost podobnih nacionalističnih skupin v drugih državah, kjer je med članstvom ponavadi manjši delež deklet. Analiza tudi v primeru Slovenije potrjuje moškocentričnost in dominantnost moškega spola, čeprav je nekaj članic in podpornic gibanja.

Tabela 1: Izbor opravljenih intervjujev

Intervjuvanec	Profil	Datum	Izvedba	Trajanje	Starost
Brane	Član TjS (v začetku gibanja zelo aktiven)	29. 4. 2013	V živo	1 ura	30
Tomaž	Dolgoletni član in aktiven podpornik več različnih »domoljubnih« gibanj	21. 5. 2013	V živo	2 uri in pol	37
Gonzales	Simpatizer in občudovalec TjS; ustanovni član majhnega regionalnega združenja »domoljubov«	31. 5. 2013	Online	5 ur	17

V celoti je bilo med 29. aprilom in 7. junijem 2013 opravljenih enajst intervjujev, od katerih se v tem članku osredinjamo zgolj na izbrane tri intervjuje z (nekdanjimi) člani in simpatizerji gibanja TjS (glej tabelo 1). Intervjuji so temeljili na skupnem sklopu vprašanj in bili zasnovani z namenom obravnave enakih tem v različnih kontekstih (npr. *offline* in *online*). Analiza zajema celotno zbrano terensko gradivo (tj. terenske dnevničke in prepise intervjujev) in študijo ustreznih podpornih virov, kot so spletne strani in profili Facebook (tj. javno dostopni podatki).

² Projekt e-EAV – E-delovanje proti nasilju (DAPHNE, 2013-2015), glej <http://www.engagementproject.eu/>.

³ Da bi vsem sodelujočim lahko zagotovili neprepoznavnost, uporabljamo psevdonime, vse intervju transkripcije oziroma zapisi spletnih klepetov so anonimizirani.

Nujna je opomba o terenskem delu. Raziskovanje skrajnih nacionalističnih oziroma rasiističnih skupin in posameznikov je namreč povezano z vprašanjem dostopa; vzpostavljana stika s potencialnimi intervjuvanci. Tuje raziskave ponavadi omenjajo zgolj način identifikacije potencialnih intervjuvancev, vzpostavitvi stika pa se ne posvečajo, saj je le-ta (zaradi večjega števila) lažja – čeravno ne preprosta (glej npr. Bartlett idr., 2010). Redke analize v Sloveniji so še iz časa, ko je vstop na teren omogočalo neposredno sodelovanje v forumu, ki je obstajal na spletni strani TjS in je bil za raziskovalce ključna vstopna točka za komunikacijo s člani in simpatizerji gibanja (Šabić, 2012). Ta oblika izmenjave že nekaj časa ne obstaja več, večina aktivnosti pa se je preselila s spletne strani na profil(e) Facebook.⁴ Na spletni strani TjS je kot edini stik na voljo e-poštni naslov, s katerega na prošnjo za sodelovanje nismo prejeli odgovora. Na voljo ni nobenih drugih informacij, hkrati pa spletni profil tudi ne vsebuje nikakršnih kontaktnih imen, telefonskih števil ali drugih podatkov, ki bi omogočali vzpostavitev stika. Tudi metoda neformalnega mreženja v raziskovanju ni prinesla otipljivih rezultatov, uspešno je bilo zgolj posredovanje informatorjev, ki so lahko vzpostavili neposreden stik z dvema intervjuvancema.

Kot uspešna alternativna strategija se je izkazal pristop ustvarjanja projektnega profila Facebook za iskanje stika s potencialnimi intervjuvanci. Čeprav nam Facebook profil(i) TjS ni(so) odobril(i) dostopa, se je spletno okolje tega družbenega omrežja izkazalo kot dragoceno sredstvo za sklepanje novih stikov z mladimi podporniki različnih »domoljubnih« skupin. Sprejeta je bila odločitev, da pošljemo prošnjo za prijateljstvo tistim uporabnikom Facebooka, katerih profili izkazujejo domoljubje oziroma »pripadnost slovenskemu narodu« – npr. z zastavo, grbom, karantanskim panterjem ipd. Namenoma smo se izogibali profilom z neonacističnimi in rasističnimi manifestacijami, da ne bi prejudicirali poteka oziroma rezultatov raziskave. Tako smo hitro pridobili več spletnih prijateljev in začeli komunikacijo s pogostimi javnimi objavami o projektu v smislu vabil za mlade k sodelovanju v raziskavi. Ta pristop je omogočil izvedbo še enega online intervjuja.

Domoljubni projekt Tukaj je Slovenija

TjS uradno nima vodstva in trdi, da deluje na nehierarhičen način, kot združenje podobno mislečih posameznikov. Vendar je kljub formalni dikciji jasno, da imajo nekateri posamezniki v gibanju pomembnejšo vlogo, kar dokazujejo načrtovana in organizirana srečanja in dejavnosti. Projekt TjS ima tudi svojo spletno stran in (več) profil(ov) Facebook.⁵ Prav tako na Youtubu objavlja prispevke, ki kažejo na logično povezanost in ne na stihijsko objavljanje. Poleg posnetkov preteklih dogodkov je v nekaterih videih jasno razvidno delovanje proti islamu, kakor tudi označevanje vsakršne opozicije za »nezrelo« in »ujeto v komunistično preteklost«, nezmožno prepoznavanja »pravega domoljubja«.

Slika 1: Letak/nalepka TjS (Foto: Matej Leskovšek)

Gibanje TjS je zanimanje javnosti pred desetletjem zbudilo z vrsto nalepk

⁴ Dostop do profilov Facebook omejuje nastavitev po sprejetju v skupino prek odobritve »prošnje za prijateljstvo«.

⁵ Spletna stran se nahaja na naslovu <http://www.tu-je.si/>; glej tudi različne spletne profile na družbenem omrežju Facebook, predvsem: <https://www.facebook.com/tukaj.jeslovenija>; <https://www.facebook.com/tukaj.je.si> in <https://www.facebook.com/TUJESI>.

in letakov, na katerih je bilo navedeno zgolj »Tukaj je Slovenija« in slika karantanskega panterja (glej sliko 1). Ta gradiva so se začela pojavljati na različnih javnih mestih in vabila k iskanju več informacij, zato je spletna stran, postavljena oktobra 2005, kmalu pridobila svoje občinstvo. Uporabo izključevalne in proti manjšinam uperjene retorike projekt TjS obrazloži takole: »Z grafiti in nalepkami smo hoteli predvsem prekriti simbole in napise priseljencev in njihovih potomcev.« (Tukaj je Slovenija, 2014a) Prva leta je zelo aktivno deloval spletni forum. Gibanje je tudi vabilo mlade na srečanja in izlete po Sloveniji, da bi si ogledali »za slovensko zgodovino pomembne kraje in spomenike«. Internetna stran in predvsem forum sta bila sredstvo za usklajevanje nadaljnjih ukrepov in pritegnitev širše podpore. S pridružitvijo novih članov in članic je bilo organiziranih več javnih shodov. Čeprav na spletni strani TjS tega ni zaslediti, je znano, da je bil vsaj eden teh shodov povezan s protiromskimi »vaškimi stražami«. Poleg tega kot svoje cilje TjS navaja spodbujanje slovenskega domoljubja s pomočjo zabavnih dejavnosti, kot so nagradne igre o Karantaniji, fotografski natečaj, pa tudi organizirane fizične aktivnosti, »saj zdrav duh sodi v zdravo telo«. Pri tem gre za klasično nacionalistično idejo naroda kot naravnega organizma, ki ga je treba krepiti z zdravimi fizičnimi aktivnostmi in tako skrbeti za njegovo simbolno in biološko reprodukcijo (prim. Yuval-Davis, 2000).

Po samoocenah je tako članstvo TjS v začetku leta 2009 obsegalo 2000–3000 ljudi (RTV SLO, 2009). Dodatno je to število potrdil eden naših sogovornikov, ki pravi, da je bilo v tem času registriranih uporabnikov na forumu okoli 3000. Te številke še zdaleč niso nepomembne in če jih postavimo v širši kontekst, pomenijo kar pet odstotkov vseh srednješolcev v Sloveniji.⁶ TjS je dejansko zbudila precejšnje zanimanje zlasti pri osebah, mlajših od 25 let. Prav poudarjanje vizualnih podob in kratkih, jedrnatih zapisov v novih digitalnih medijih ima večji vpliv na mlajše generacije t. i. digitalnih domorodcev (Bennett idr., 2008) kot bolj »tradicionalne« oblike komuniciranja (Fuchs, 2008). »Spletna generacija« mladih, ki so razumljeni kot drugačni prav zaradi svoje že vse življenje trajajoče navezave na nove tehnologije, je opremljena s sofisticiranimi tehničnimi veščinami in hkrati tudi drugačnimi učnimi preferencami, zato teoretiki že poudarjajo neprilagojenost in neustreznost tradicionalnega izobraževanja (Bennett idr., 2008). Tudi ta dognanja govorijo v prid potencialu, ki ga imajo med mladimi skupine, kot je Tukaj je Slovenija, še posebno pri komunikaciji, ki se razlikuje od tradicionalnih medijev, ki interesov mladih pogosto ne naslavljajo, pa tudi omogočanja pozitivne samoopredelitve in skupinske pripadnosti ne, kar postane poudarjen problem v razmerah vsesplošne družbene krize in ekonomske negotovosti mladih.

Čeprav je težko ugotoviti, kako se TjS in podobne skupine financirajo, saj izrecno poudarjajo, da nimajo članarine, je vidna uporaba novih medijev in tehnologije, tudi kot platforme za nabiranje finančne podpore. Projekt TjS namreč prodaja več izdelkov prek svoje spletne strani (majice, kape, šali, priponke itd.), nekateri intervjuvanci pa so tudi potrdili, da se TjS samofinancira od dohodka, ki ga pridobi s prodajo izdelkov. Hkrati spletna stran TjS vsebuje tudi povezave do drugih vidnejših skupin in gibanj, ki si delijo isto ali podobno ideologijo, kar je kazalec dejanske medsebojne povezanosti teh akterjev v Sloveniji in širše.

Hierarhizacija domoljubnega delovanja

Čeprav površen pregled spletne strani TjS nakazuje, da je projekt zamrl, je po desetletju delovanja TjS očitno postala člana v ožjih krogih mladih »domoljubov«, ki si prizadevajo, da bi svoje lokalno in regionalno zamejeno delovanje čim bolj približali vzoru TjS, Blood

⁶ Leta 2009 je bilo v Sloveniji 58.533 otrok do 18. leta starosti vpisanih v srednješolsko izobraževanje (glej SI.STAT, 2009).

& Honour in podobnim skupinam, da bi se jim nekega dne pridružili kot polnopravni člani. To nakazuje, da obstajajo hierarhična načela in potreba po dokazovanju »zaslužnosti« za vstop oziroma sprejetje v skupino. Gonzales, ki se deklarira za zgolj občudovalca in simpatizerja TjS, ni pa še polnopraven član, na primer opisuje svojo željo po vključitvi v skupino takoj, ko bo dopolnil 18 let. Njegove besede kažejo na dojemanje teh skupin kot bolj resnih in uveljavljenih; kot korak navzgor od njihove trenutne lokalne »patriotske« skupine:

Sodeluješ še v kakšnih drugih organizacijah?

Ne, zaenkrat ne. Bom pa šel v eno malo večjo skupino, malo starejšo. Ker so pri nas samo od 15.–20. leta starosti. Večina je stara okoli 17 let, kar je sama mladina. Jaz bi rad prišel v malo starejšo kategorijo, kot je TjS ali Blood & Honour. Še posebej s TjS se dobro razumem, s kar nekaj člani, in tudi že sodelujemo skupaj. Ponujajo mi tudi možnost za [vstop] v skupino. Samo bom počakal, da bom prej polnoleten. (Gonzales)

Zgornje besede lahko razumemo tudi kot opis idealnotipskega prehoda iz skupinice srednješolcev – ki jih združuje delovanje v lokalnem okolju, pogosto povezano z neposrednimi odzivi na etnizirane konflikte, ki so jim priča – k ciljno usmerjeni težnji k priključitvi eni od »domoljubnih« skupin na nacionalni ravni. Ko opisujejo lokalne »probleme« v smislu »medkulturnih« oziroma »medetničnih« srečevanj, gre za jasno preslikavo rasistične javne retorike medijev in politike, ki s(m)o jim priča in ki jih ponotranjijo kot priročno razlago za ekonomsko, razredno, zaposlitveno itn. razslojeno realnost družbe, kjer se govori o »romski problematiki« in težavah »nas« (tj. Slovencev) s »prišleki«.

Zato ni presenetljivo, da skupine, kot je TjS, uživajo tudi podporo nekaterih politikov, ki

Slika 2: Uradne zastave RS, EU in zastave s simbolom karantanskega panterja na shodu ob Dragonji v podporo Jošku Jorasu, ki ga je pomladi 2008 organiziral Zavod 25. junij (Foto: Borut Kranjc /Arhiv: Mladina)

in večje (politično) udejstvovanje mladih. Dejansko delovanje, retorika in podpora določenih političnih akterjev pa jasno kažejo, da izvorna osnova temelji na izključevalnem odnosu do Drugega, ki ga (simbolno) podreja, in nedvomni prednostni obravnavi »jedrnega« slovenskega naroda. Patriotizem teh skupin je zato dejansko nacionalizem, ki udejanja tudi rasizem.

radi uporabljajo populistično retoriko, da bi ostali v središču zanimanja javnosti in si tako zagotovili politični obstoj. Kar nekaj politikov je namreč uživalo v spremstvu teh »mladih domoljubov«, katerih mahanje z zastavami vedno znova prinaša odlično priložnost za medijsko pozornost. Prek medijev namreč lahko brez odvečnih besed zelo jasno in hitro vizualno komunicirajo idejo »nas, domoljubov, ki (edini zares) skrbimo za domovino« (glej sliko 2). Tako populistična nestrpnost in diskriminacija izstopita iz obskurnosti ekstremističnih organizacij in postaneta problematični spremljevalki navidezno benignega projekta, ki trdi, da si zgolj prizadeva za več domoljubja

Nacionalistična mitologija in rasistični simbolizem »domoljubnih« skupin

Pri TjS je »zbujanje pozornosti in zanimanja med slovensko mladino za domoljubje« postavljeno v ospredje. Kot vse samooklicane domoljubne skupine je tudi TjS posvojila domnevno starodavne slovenske insignije, predvsem črnega panterja iz časa Karantanije, pa tudi druge, npr. lipov list, knežji kamen. Karantanija je bila zgodnjeredneveška politična tvorba, ki pa je v nacionalistični mitologiji, v nekaterih medijih, občasno pa tudi v politično motiviranih reinterpretacijah preteklosti predstavljena kot starodavno izvorno slovensko ozemlje in prva slovenska država, ter tako lahko postane simbol udejanjanja slovenskega naroda v njegovi najboljši obliki.⁷ Predstavlja spoj dveh klasičnih nacionalističnih mitov: mit etnogeneze in starodavnosti (Schöpflin, 1997) in mit »zlate dobe«, ko naj bi bila narodna bit izražena v najpristnejši obliki. Kljub pozivom zgodovinarjev k opuščanju mitov v slovenskem zgodovinopisju so ideje o obstoju slovenskega naroda vsaj v zgodnjem srednjem veku s Karantanijo zelo močno prisotne in se na novo koncipirajo z vsakokratnimi retrospektivnimi apropracijami nacionalizma (Bajt, 2011).

Zato je med nacionalistično mladino zelo priljubljen simbol karantanski panter, ki so ga za svojega vzele skupine, katerih delovanje in retorika skušata nacionalistične predsodke in rasizem zamaskirati v domoljubje. Njegova sedanja različica izhaja iz 80. let 20. stoletja, ko je skupina amaterskih zgodovinarjev obudila podporo t. i. venetski teoriji slovenske etnogeneze, ki trdi, da je bil simbol črnega panterja odkrit v starem dinastičnem grbu več fevdalnih karantanskih družin (Šavli, 1990). Panter se je v zadnjih desetletjih dodobra uveljavil kot starodavni simbol Karantanije ter občasno prehaja v *mainstream* nabor simbolov »slovenstva«, predvsem zaradi popularizacije tiska na majice, pa tudi kot priponka na suknjičih nekaterih politikov (predvsem iz vrst SDS). Črni panter je kot zastava ali kot potisk na majici postal simbol starodavnosti slovenstva in tako pomeni utelešenje domnevne veličastne in bojevite preteklosti slovenskega naroda; prav to pa je privlačno, saj je popolno nasprotje od sicer uveljavljenih in dolgo prevladujočih stališč o zgodovini tlačanstva in hlapčevstva slovenskega naroda pod tujimi oblastniki.

Hkrati karantanski panter in venetska teorija starodavnega izvora Slovencev pomembno ločujeta slovensko etnogenezo od slovanskih narodov, saj poudarjata izvornost slovenskega naroda, njegovo starodavnost in prvobitnost, s tem pa pomembno tudi »evropskost« namesto »balkanskosti«. Izključevanje Drugega, poudarjanje »izbranosti« lastnega naroda in zavračanje skupnih korenin in povezav z drugimi južnoslovanskimi oziroma balkanskimi narodi pa so ključne značilnosti sodobnega izključevalnega slovenskega nacionalizma, ki postaja vidno rasističen. Ker je to značilnost več različnih samooklicanih domoljubnih skupin, lahko sklenemo, da gre za nacionalistično prisvojitve, ki skozi mitologijo »zlate dobe« oziroma konstrukcije veličastne zgodovine naroda vzpostavlja pomembno vez med preteklostjo, sodobnostjo in prihodnostjo. Prav to je namreč ključno za idejo naroda kot resnične skupnosti, ki jo s predniki in zanamci povezujejo predstave o »pristno naši« kulturi, ozemlju, narodni biti, jeziku itn. Gre torej za paradigmatičen primer retrospektivnega nacionalizma, ki se deklarira za domoljubje, a deluje po rasistični logiki podrejanja Drugih. Uporaba karantanskega panterja torej ne pomeni zgolj izraza nacionalizma, temveč pogosto tudi rasizma »domoljubnih« skupin.⁸

⁷ Glej npr. razdelek »Zgodovina« na uradni vladni spletni strani, kjer je kneževina Karantanija iz 7. stoletja predstavljena kot »prva slovenska država« (Vlada RS, b. d.).

⁸ Primer Avtonomnih nacionalistov Slovenije jasno kaže uporabo tega »simbola slovenstva« v kontekstu rasističnega izključevanja. Še pred dvema leti je bilo na primer na njihovi spletni strani (anslovenije.blogspot.com) najti sliko, ki je poleg napisa »Ustavimo imigracijo dokler še ni prepozno« prikazovala prebivalce afriške celine kot opice, medtem ko je bil karantanski panter prisoten kot simbol slovenskega domoljubja. Teh skrajno rasističnih podob na prosto dostopnih

Vsakdanji rasizmi pod masko domoljubja

Obstoječe medijske analize povezujejo TjP projekt z drugimi samooklicanimi domoljubnimi skupinami in kot take jih opredeljujejo za desničarske in ksenofobne, celo kot radikalne rasistične skrajneže (glej Valenčič, 2010). To izhaja iz splošne naravnosti in stališč TjS, ki tudi na spletni strani – kljub poskusom uporabe navidezno umirjenega in politično korektnega jezika – vendarle kažejo na očitno ksenofobijo. Uradna retorika prepleta gospodarske in kulturne tematike v populistično mešanico domnevne grožnje, ki je povezana s procesi globalizacije, večkulturnosti in pluralnosti. Pričakovano odraža podobne premike v Evropi in tako umešča projekt TjS v širšo razpravo o učinkih globalizacije na domnevno monolitne nacionalne kulture. Za te se nenehno trdi, da so ogrožene, zato se strah pred izgubo kulturne in jezikovne nacionalne (tj. slovenske) identitete povezuje z drugo prevladujočo populistično argumentacijo, ki svari pred neoliberalnimi kapitalističnimi apetiti ekonomskih elit. Populistična logika potrebe po varovanju pridnega in poštenega slehernika proti vseprisotni pokvarjeni bogataški eliti je še posebno priročna in uspešna prav v razmerah družbene anomalije in ekonomske krize. Prav tako pa naleti na plodna tla z navidezno jasnimi rešitvami za marginaliziran položaj mladih, ki se počutijo izključeni iz procesov odločanja in se soočajo s slabimi napovedmi za prihodnost.

Poleg klasično populističnih napadov na finančno in politično privilegirane elite pa je konstrukcija Drugega tesno povezana z iskanjem grešnih kozlov v marginaliziranih skupinah, kot so npr. Romi, muslimani, izbrisani, migranti, LGBT itn., ki omogočajo priročno prevalitev krivde. Intervjuji so pokazali to osnovno logiko kategoriziranja na »nas« in »njih« po sistemu rasističnega degradiranja, izključevanja in razčlovečenja. Medtem ko obilno poudarjajo svoje domoljubje, tudi »dobri nacionalizem«, naši sogovorniki obenem izrazito zavračajo kakršnekoli rasistične ali neonacistične povezave. Analiza pa poudarja prav nasprotno: izključevalen odnos do večetničnega, večverskega in sploh večkulturnega oziroma pluralnega sodelovanja in obstoj rasističnega diskurza. Gonzales tako denimo pravi: »Tukaj je krščanska vera zmeraj bila in hočemo, da zmeraj bo ... Smo proti temu, da se postavlja za njih svetišča in podobno, kot je džamija, kar pripelje do islamizacije!«

Spletna stran TjS že takoj jasno postavlja v ospredje predvsem »čefurje«, vsekakor uporabljeno kot žaljiv in sovražen izraz za ljudi »neslovenskega porekla«. Ta prevladujoči rasistični vzorec podrejanja na podlagi etničnosti, vere ali kulture se povezuje tudi s homofobnim odnosom do populacije LGBT in drugih manjšin, ki so obravnavane kot grožnja domnevni homogenosti slovenskega naroda (oziroma »belcev«). Poleg nacionalističnih, islamofobnih in rasističnih stališč do Drugih, ki jih krivijo za »neintegritetnost« zaradi ohranjanja lastnega jezika, kulture ali vere, TjS izkazuje tudi seksistične in homofobne predsodke ter patriarhalna in mizogina stališča, ki jih skuša legitimirati z demografskimi argumenti:

Ko gre za homoseksualnost, tega nihče ne podpira. Ne ... Tudi normalno so vsi za višjo nataliteto, že z vidika domoljubja. (Tomaž)

Družino sestavljata ženski in moški spol, kar je normalno. Nobena prava domoljubna organizacija ne podpira istospolnih partnerjev, ker istospolni partnerji ne morejo imeti otrok, kar pripelje do še manj rojstev v Sloveniji. (Gonzales)

Na spletni strani TjS svoje poslanstvo opisuje kot »naravni obrambni odziv avtohtonega prebivalstva«, ki se sooča z globalizacijo (Tukaj je Slovenija, 2012a). V teh stališčih je jasno razviden populizem, saj spretno združujejo različne aktualne teme, da bi pridobili javno pod-

spletnih straneh ni več najti, celo karantanski panter je izginil iz slikovnega gradiva. Lahko bi npr. ugibali, da so odkrito rasistične manifestacije Avtonomnih nacionalistov zmotile druge »domoljubne« skupine, ali pa gre za premišljeno taktiko izogibanja preganjanju in torej ukrep »samocenzure«. Brez uvida v njihovo delovanje so to zgolj ugibanja.

poro in čim več članov in simpatizerjev (zlasti med mladimi). V argumentih je tako najti vse; od trenutno popularnih antikapitalističnih in antielitističnih sloganov pa do etnocentričnega in ksenofobnega hujskanja, ki je polno negativnih projekcij domnevno ogroženega naroda, ki potrebuje zaščito pred vsakršnimi Drugimi. Skratka, kar združuje, je pač najbolj priročna definicija skupnega sovražnika.

Studija primera projekta Tukaj je Slovenija kaže, kako populizem omogoča reprodukcijo nacionalistične ideologije skozi narativ »slovenske zgodovine«. Pri tem je nujno poudariti, da se je ksenofobna in rasistična retorika vendarle preselila v ozadje javno dostopnega delovanja in diskurza tovrstnih skupin, ki jim je očitno v interesu, da se javnosti predstavljajo kot nosilci pozitivnih vrednot domovinske ljubezni, skrbi za državo Slovenijo, slovenski narod, ohranjanje slovenske kulture itn. Površen pregled spletne strani TjS tako kaj hitro lahko spregleda retoriko projekta, ki dejansko kot prevladujoče poudarja predvsem nacionalistične in rasistične populistične tematske okvire, ki jih je mogoče strniti v naslednje sklope: 1. grožnja priseljevanja; 2. pomanjkanje domoljubja; 3. pristranskost medijev; 4. grožnja levičarske ideologije; 5. ogroženost s strani Romov; in v občutno manjšem obsegu tematiki 6. kritiziranja EU; ter 7. grožnje kapitalizma in globalizacije (Pajnik, 2014).

Umeščanje »domoljubov« na spektru skrajnih gibanj v Sloveniji

Medtem ko je vsakršno izpostavljanje ksenofobije, nacionalizma in rasizma samooklicanih domoljubov takoj sprevrženo v »sovrašstvo do lastnega naroda in domovine«, uporabljajo se npr. oznake »domestofobi, sistemski privilegiranci in multikulti fetišisti« in »protislovenstvo« (Tukaj je Slovenija, 2009), je zanimivo raziskati vprašanje razumevanja pozicije TjS med njenimi podporniki. Intervjuji namreč kažejo razhajanje v razumevanju ideologije gibanja. V primerjavi z drugimi podobnimi organizacijami se enemu od intervjuvancev zdi, da je TjS bolj umirjena različica nacionalistične drže, ki je poudarjeno prisotna pri drugih »patriotskih« organizacijah, izpostavljajoč razliko med TjS in bolj »ekstremističnimi posamezniki«:

Spomnim se, ko so nas kakšni drugi prišli pogledat, recimo skinheadi, ne vem, iz Radikalov, iz Blood & Honour pa tako. Da smo se pogovarjali, to je bilo to.

Niste se pa bolj aktivno [vključevali], vas niso prepričali?

Ne, ne, sem se raje bolj nazaj držal, ker je bolj tako tako, bolj v skrajnost, a ne. (Brane)

Nasprotno pa Tomaž jasno razkrije tesno povezavo med vrsto formalno ločenih in samostojnih »domoljubnih« skupin v Sloveniji. Prav njegova dolgoletna pripadnost in angažirano delovanje v različnih skupinah in akcijah pričajo o dobrih in tesnih odnosih med njimi. Hkrati tudi govori o dejstvu, da navidezno povsem ločene skupine zagovarjajo enake vrednote in prepričanja, ki temeljijo na izrazito nestrpnih stališčih, nacionalističnih predsodkih in rasističnem podrejanju:

Enoten cilj je proti priseljevanju, multikulturalnosti. White power, primat bele rase. V praksi bi si jaz predstavljal gotovo opustitev Zakona o državljanstvu; možnost, da se ljudi, ki so dobili državljanstvo, vrže ven iz Slovenije. To je enotno. Potem, da bi slovensko oblast vodili po narodnosti Slovenci. Tukaj smo sigurno enotni. Seveda bi bilo enotno tudi to, da imamo večjo nataliteto. (Tomaž)

To, kar ste zdaj našteli; ste imeli v mislih Tukaj je Slovenija ali ste imeli v mislih širše? Katera organizacija?

Točno Tukaj je Slovenija, Headhunterji, to vse ...

Torej tudi Tukaj je Slovenija, je ne bi izvzeli, recimo iz te *white power*?

Karkoli. Karkoli. Ker tukaj so vse enotne. (Tomaž)

Za Gonzalesa, ki je star šele 17 let, so očitno najpomembnejše njegova lokalna okolica in razmere na njegovi šoli. Tako položaj v svojem rojstnem mestu opisuje kot obremenjen s težavami, ki jih povzročajo »Čefurji in Romi«, ki češ da so »proti domoljubom in proti naši državi«. Ta logika priča o prevladujočem »samoobrambnem argumentu«, ki je pomemben in zelo pogosto prisoten element nacionalistične argumentacije o domnevni potrebi po samozaščiti pred Drugim. Zanimiva je tudi skladnost v poudarkih naših sogovornikov, da niso »skrajno desno«, da je neonacistična ideologija preveč ekstremna, da bi se ji pridružili – hkrati pa vsi svoj položaj razlagajo z očitno vsem razumljivim, benignim in na splošno sprejemljivim poimenovanjem kot zgolj »navaden domoljub«. Ob tem je iz delovanja TjS in odgovorov intervjuvancev hkrati očitno, da so procesi podrejanja in rasiziranega nacionalističnega izključevanja tipičen del njihovih »domoljubnih« stališč.

Za populistično ideologijo je značilen soobstoj očitno neskladnih stališč, hkratno sobivanje nasprotujočih si nazorov. Očitanje »levičarstva⁹«, ki ga bo skoraj zagotovo deležen tudi pričujoči članek, je tako v samem nasprotju z deklariranim preseganjem vsakršnih delitev, ki ga poudarja projekt Tukaj je Slovenija: »Jasno nam je, da se nikoli ne bomo vsi Slovenci strinjali glede določenih vprašanj, kot so ... delitev na »levico« in »desnico«, in podobnih tem, ki nas delijo. Tega niti ne poskušamo, saj bi bili enoumni, če bi imeli enak pogled na vse, to pa že meji na brezumje.« (Tukaj je Slovenija, 2012b)

Kljub poudarjanju pluralnosti vrednot in mišljenj ter formalnemu preseganju delitev na »leve« in »desne«, spletne objave TjS in opravljene intervjuji potrjujejo pripadnost desni politični opciji. Intervjuvanci sicer uporabljajo različne kontekstualizacije za pojasnitev svojih osebnih političnih biografij in nekateri celo izražajo zadržke do delitve na levo in desno politično opcijo, še zlasti v povezavi z nedoslednostjo pri političnih strankah v Sloveniji. Ta dvoumnost pa se dejansko zelo dobro ujema s populistično privlačnostjo takšnih gibanj in skupin, ki lahko prav zaradi ambivalentnosti privabljajo večjo množico različnih ljudi.

Odzivi sogovornikov so si podobni tudi glede prepoznavanja potrebe po ukrepanju in delovanju za »skupno dobro«, kar zoperstavlja zgolj pasivnemu opazovanju dogajanja v družbi. Zanimivo je pogosto omenjanje »prevzemanja odgovornosti« za »slovenski narod«; čutijo se poklicane, da delujejo v »narodovem interesu«. Diskurzivna analiza prinaša tudi sorodne rezultate glede na razloge za aktivno politično participacijo, naj bo to aktivno udejstvovanje, želja po »spreminjanju stvari« ali želja, da bi vplivali na družbene in/ali politične spremembe. Ne glede na to, ali gre za delovanje v okviru majhne skupine, mreženje z različnimi akterji s specifičnim razlogom delovanja na področju osebne ideologije, ali pa za formalno politično udejstvovanje v politični stranki – njihove naracije segajo od splošnih pozicioniranj v prizadevanju, da bi prispevali svoj delež k urejeni družbi v obliki osebnega aktivnega angažmaja, pa vse do togo etnocentričnih mnenj, ki so pričakovana pri članih ksenofobnih skupin, kjer aktiviranje in družbena participacija pomenita delovanje proti nekemu ali nečemu.

Vsak si misli, bodo že drugi nekaj naredili v dobro naroda, noben pa ne bi sam nič naredil.

Jaz se pa zavedam, da mora vsak sam pri sebi razmisliti – kako bi bilo, če bi se vsak na

⁹ Kot npr. nekdo, skrit pod psevdonimom Volk Samotnjak, kritizira dokumentarec Erika Valenčiča *Koalicija souvažstva* na spletni strani TjS, glej Tukaj je Slovenija, 2014b.

druge zanašal? Pri sebi moraš razmisliti in narediti neko črto, ki te postavi v to, kar si in da delaš v dobro celotnega naroda. Zato sem se odločil, da postanem domoljub. (Gonzales)

Tomaž, na primer, poudari, da dejstvo, da so njegove vrednote in svetovni nazor konservativne in je zatorej desničarsko usmerjen, pomeni, da čuti nekakšno »naravno« povezanost z desničarskimi gibanji in političnimi skupinami. Čeprav študije slovenske nacionalne identitete kažejo, da je povezava s katoliško vero manj pomembna kot vloga slovenskega jezika (Bajt, 2005), se aktualni globalni kontekst zoperstavljanja evropskih krščanskih vrednot proti islamu pričakovano odraža tudi v islamofobnih pogledih. Tudi intervjuvanci omenjajo svoje pozicioniranje v krščanstvu, še zlasti poudarjeno pa se vrača k vprašanju tradicionalnih konservativnih priručanj Tomaž:

Obstajajo tri vrste nacionalizmov: eno je »nacionalsocializem«, ki je že blizu nacizma, poznamo tudi »čisti nacionalizem«, ki daje narod na prvo mesto, in obstaja tudi tretja oblika domoljubja, kateri jaz pripadam, »nacionalni konservativizem«. Da sem jaz narodno zaveden, domoljuben, to je – lahko, da pri meni ni vzrok, ampak posledica. Vzrok je to, da sem pač bil vedno desno, konservativnih pogledov – tradicionalno ... Jaz sem te nacionalne interese vedno dajal v en sklop konservativizma in tradicionalizma. (Tomaž)

Sklep

»Domoljubne« skupine po vsej Evropi svarijo pred »poplavo« tujcev in pozivajo k varovanju lastne identitete, kulture, naroda. Njihov jezik je bogat z naturalističnimi in biološkimi prispevkami: govorijo o »kontaminaciji (naše) čistosti«, »zaščiti naših žensk in otrok«, »penetraciji« ali »poplavi tujcev«, »vdoru migracij« itd. Islamofobija je še posebno izstopajoč in tipičen primer konstruiranja »črnih scenarijev« prihodnosti, kjer so poudarjeni demografski momenti svarjenja pred »biološko bombo«, reduciranje na stereotip vsega islama kot fundamentalistične militantne sekte in projekcije rodnosti »tujcev«, ki naj bi v nekaj letih povsem »preplavili« starajoče se evropsko prebivalstvo in uničili »našo« kulturo. Pogosto se tako prikazuje tudi romsko prebivalstvo. Hkrati so priseljenci oziroma manjšine prikazani kot pijavke socialnega sistema, zato je retorika prežeta z jadikovanjem nad ogroženostjo, prikrajšanostjo »domačinov«. Vse naštetost se izraža ne glede na posamezne geografsko-zgodovinsko specifične kontekste in kaže na še kako živo in živahno prisotnost rasističnih elementov v sodobnih evropskih družbah. Tesna povezava med rasizmom in nacionalizmom je očitna povsod, kjer se v ospredje postavlja »nacionalni interes« in zahteva »patriotsko« prizadevanje za »domovino«, pogosto v maniri populističnega sovražnega govora, ki ga preči seksistični, homofobni, rasistični in na splošno izključevalni diskurz. Poleg lokaliziranih in v vsakem regionalnem okolju specifično izpostavljenih grešnih kozlov je v Evropi rasizem še vedno usmerjen predvsem na migrante, Rome, muslimane in jude, ki so najpogosteje skonstruirani, diskriminirani in preganjani kot nezaželeni »tujci«.

V Sloveniji deluje vrsta samoooklicanih »domoljubnih« skupin, ki spodbujajo diskriminatorne politike. Domoljubje izrabljajo za legitimiranje nestrpne nacionalistične in rasistične, kot tudi homofobne retorike in delovanja. A raziskovanje njihovega diskurza in delovanja se je dolgo zanemarjalo, prisoten je tudi argument, da jim kot obstranskim in maloštevilnim skupinam ne kaže namenjati pretirane pozornosti. Vsekakor lahko pritrdimo pomisleku, da povečana pozornost, ki jo npr. z izpostavljanjem v javnosti namenimo neki sicer obstranski rasistični ali sovražni vsebini, poleg namena osveščanja o razdiralnosti, diskriminaciji in nestrpnosti morda hkrati omogoči tudi širjenje ravno tistega sporočila, ki ga želimo zatreti. Vendar primer

gibanja Pegida, ki je zraslo iz zgolj dvesto protestnikov, ki so se oktobra 2014 odpravili na ulice Dresdna, da bi nasprotovali nemškimi politikam sprejema prosilcev za azil iz Sirije, govori v prid preventivnemu opozarjanju in delovanju. V zgolj nekaj tednih je namreč po ulicah nemških mest korakalo že na desetisoče protestnikov. Primer Pegide jasno kaže, da je potrebnih zgolj nekaj skrajnežev, da osmislijo širše prisotna čustva potlačenih zamer, občutka prikrajšanosti, strahu in negotovosti. Na ulice pritegnejo prav populistična sporočila, ki zamaskirajo sistemski nacionalizem in rasizem v bolj »politično korektno« slogane o »varovanju svojega«, »obrambi demokracije« in »naših vrednot«. S skrajnimi izključevalno nacionalističnimi praksami in rasističnimi predsodki se identificira zgolj peščica. Vendar njihova spretna uporaba pojma domoljubja dejansko vodi v širši družbeni konflikt, ki ga je treba ozavestiti.

Namen članka je opozoriti, da povezave med patriotizmom, nacionalizmom in rasizmom niso nekaj naključnega, marveč pomenijo logiko delovanja sistemskih izključevalnih politik. In kot takšno je treba navezo teh ideologij, gibanj in diskurzov nujno tudi naslavljati. Nacionalizem je treba razumeti kot inherentni element državnih politik, neizogibno povezan s konceptom patriotizma, hkrati pa sodobne oblike rasizma prepoznavati kot vgrajene v družbene procese in strukture. Poleg sistemskega vsidranja teh pojavov pa ne smemo zapostavljati niti izjemnega potenciala za mobilizacijo, ki ga vsebujejo nacionalistični in rasistični predsodki. Podporniki gibanj, ki se definirajo za domoljube, so sledeč zgornji konceptualizaciji glede na njihova stališča in prepričanja tudi nacionalisti in rasisti. Naloga zrele družbe je, da poskrbi za razumevanje vseh prebivalcev in prebivalk o tem, kaj ti pojmi dejansko pomenijo in kakšne so posledice izključevalnih politik. Postaviti se v vlogo žrtve, kot tako radi počnejo »domoljubi«, in za vsakršne težave iskati grešnega kozla v Drugih, je zgolj kratkovidna taktika, ki ne zadeva dejanskih strukturnih neenakosti. Prav tako populistično zavračanje globalizacije in multikulturalizma dejansko ne išče izhoda iz krča krize in neperspektivnosti mladih – marveč zgolj napada manjšine in uperja prst v »drugačnost« Drugega.

Literatura

- BAJT, VERONIKA (2005): Contemporary Slovenia and the 'Other'. V *Nation-States and Xenophobias: In the Ruins of Former Yugoslavia*, M. Pajnik in T. Kuzmanić (ur.), 43–59. Ljubljana: Mirovni inštitut.
- BAJT, VERONIKA (2011): Myths of Nationhood: Slovenians, Carantheria and the Venetic theory. *Annales* 21(2): 249–260.
- BALIBAR, ETIENNE (1991): Is There a 'Neo-Racism'? V *Race, Nation, Class: Ambiguous Identities*. E. Balibar in I. Wallerstein (ur.), 17–28. London: Verso.
- BARTLETT, JAMIE, JONATHAN BIRDWELL in MICHAEL KING (2010): *The Edge of Violence: A Radical Approach to Extremism*. London: DEMOS.
- BENNETT, SUE, KARL MATON in LISA KERVIN (2008): The 'Digital Natives' Debate: A Critical Review of the Evidence. *British Journal of Educational Technology* 39(5): 775–786.
- BILLIG, MICHAEL (1995): *Banal Nationalism*. London: SAGE Publications.
- DELIČ, ANUŠKA (2015): [Brez naslova], *Delo*. Dostopno na: <http://www.delo.si/assets/media/other/20150105/zagovor.pdf> (20. marec 2015).
- FENTON, STEVE (1999): *Ethnicity, Racism, Class and Culture*. London: Macmillan.
- FUCHS, CHRISTIAN (2008): *Internet and Society: Social Theory in the Information Age*. London: Routledge.
- HEARN, JONATHAN (2006): *Rethinking Nationalism: A Critical Introduction*. Hampshire: Palgrave Macmillan.
- HECHTER, MICHAEL (2000): *Containing Nationalism*. Oxford: Oxford University Press.
- HOBBSBAWM, ERIC J. (1990): *Nations and Nationalism since 1780: Programme, Myth, Reality*. Cambridge: Cambridge University Press.
- IGNATIEFF, MICHAEL (1999): Benign Nationalism? The Possibilities of the Civic Ideal. V *People, Nation and State: The Meaning of Ethnicity and Nationalism*, E. Mortimer in R. Fine (ur.), 141–148. London: I.B. Tauris.

- KUZMANIČ, TONČI (2005): An Attempt to Distinguish Nationalism from Volkish Populist Movement, Practices and Ideologies – The Yugoslav case. V *Nation-states and Xenophobias: In the Ruins of Former Yugoslavia*, M. Pajnik in T. Kuzmanič (ur.), 9–21. Ljubljana: Mirovni inštitut.
- LUTZ, HELMA, ANN PHOENIX in NIRA YUVAL-DAVIS (ur.) (1995): *Crossfires: Nationalism, Racism and Gender in Europe*. London: Pluto Press.
- MOSSE, GEORGE L. (1995): Racism and Nationalism. *Nations and Nationalism* 1(2): 163–173.
- ÖZKIRIMLI, UMUT (2005): *Contemporary Debates on Nationalism: A Critical Engagement*. Hampshire: Palgrave Macmillan.
- PAJNIK, MOJCA (2014): *WS2, Here is Slovenia Frame Analysis*. Projektno poročilo, e-EAV projekt. Ljubljana: Mirovni inštitut.
- SCHÖPFLIN, GYÖRGY (1997): The Functions of Myth and a Taxonomy of Myths. V *Myths and Nationhood*, G. Hosking in G. Schöpflin (ur.), 19–35. London, Hurst & Company.
- SI.STAT (2009). Dostopno na: <http://pxweb.stat.si/pxweb/Dialog/Saveshow.asp> (12. april 2013).
- ŠABIČ, SIMONA (2012): *Tukaj je Slovenija: pomen nacionalne identitete in pripadnosti za mlade*. Diplomaska naloga. Ljubljana: Pedagoška fakulteta.
- ŠAVLI, JOŽKO (1990): *Slovenska država Karantanja*. Ljubljana: Institutio Sclavenica, Karantanja.
- TRIANDAFYLIDOU, ANNA (1998): National Identity and the 'Other'. *Ethnic and Racial Studies* 21(4): 593–612.
- VALENCIČ, ERIK (2010): Kdo so neonacisti v Sloveniji? *Mladina*, 30. november. Dostopno na: <http://www.mladina.si/118338/kdo-so-neonacisti-v-sloveniji/> (20. januar 2015).
- VLADA REPUBLIKE SLOVENIJE (b. d.): *Zgodovina: Pomembnejši vidiki*. Dostopno na: http://www.vlada.si/o_sloveniji/zgodovina/ (26. maj 2015).
- WILSON, WILLIAM J. (1973): *Power, Racism and Privilege: Race Relations in Theoretical and Sociohistorical Perspectives*. New York: Macmillan.
- YUVAL-DAVIS, NIRA. (2000). *Gender and Nation*. London: SAGE Publications.

Viri

- RTVSLO (2009): *Tranzistor*, 24. 1. 2009. Dostopno na: <http://tvslo.si/predvajaj/tranzistor-1-oddaja/ava2.26981699/> (12. april 2013).
- TUKAJ JE SLOVENIJA. Dostopno na: <http://www.tu-je.si> (20. marec 2015).
- TUKAJ JE SLOVENIJA (2009): *Shod za »svobodo« sveta – Tukaj je Slovenija*. Dostopno na: <https://www.youtube.com/watch?v=XrzMPsvoGsk> (13. oktober 2014).
- TUKAJ JE SLOVENIJA (2012a): *Idejna zasnova*. Dostopno na: <http://www.tu-je.si/o-nas/idejna-zasnova> (13. oktober 2014).
- TUKAJ JE SLOVENIJA (2012b): *Način delovanja in cilji*. Dostopno na: <http://www.tu-je.si/o-nas/nacin-delovanja-in-cilji> (13. oktober 2014).
- TUKAJ JE SLOVENIJA (2014a): *Dosedanje delovanje*. Dostopno na: <http://www.tu-je.si/o-nas/dosedanje-delovanje> (13. oktober 2014).
- TUKAJ JE SLOVENIJA (2014b): *»Koalicija souvažstva«*. Dostopno na: <http://www.tu-je.si/8-novice/98-ks> (13. oktober 2014).
- PROFILI FACEBOOK:
- Dostopno na: <https://www.facebook.com/tukaj.jeslovenija> (15. oktober 2014).
- Dostopno na: <https://www.facebook.com/tukaj.je.si> (15. oktober 2014).
- Dostopno na: <https://www.facebook.com/TUJESI> (15. oktober 2014).